

ПРОЦЕС ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА У 90-ТІ РР. ХХ СТ.

Сучасне постіндустріальне суспільство – це суспільство інформаційних технологій. Історія розвитку технологій спілкування починається з виникнення людства: першопочатково такими були мова у формі звуків і жестів, далі з'являються малюнки, пізніше – писемність. На основі застосування електрики виникли такі технології комунікації, як телефон, телеграф, радіо, телебачення; електрифікація переросла в електронізацію, яка спричинила комп'ютеризацію – впровадження електронно-обчислювальної (комп'ютерної) техніки і технологій у різні сфери суспільної діяльності, зокрема комунікації між людьми [1].

Провідною ознакою інформаційного суспільства є інформатизація: зміст цього поняття визначається як сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, що ґрунтуються на застосуванні сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки (стаття 1 Закону України «Про національну програму інформатизації» (1998 р.) [2, с. 5].

В Україні процес інформатизації набув систематизації завдяки запровадженню Національної програми інформатизації, яка визначила стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення [3]. Національна програма інформатизації окреслила такі основні напрями: розроблення політики та організаційно-правового забезпечення інформатизації; формування національної інфраструктури інформатизації; інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони, процесів соціально-економічного розвитку, пріоритетних галузей економіки, фінансової та грошової системи, державного фінансово-економічного контролю, соціальної сфери; інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів; інформатизація науки, освіти і культури; міжнародне співробітництво. Тобто не існує такої сфери суспільного життя, яку б не охопила інформатизація.

90-ті рр. ХХ ст. стали періодом руху від перших кроків до впровадження комплексу заходів інформатизації. Так, з кінця 1990-х рр. в Україні передбачалось створити: комплекс інформаційних технологій та засобів інформатизації для збирання, зберігання, аналізу та обробки великих обсягів інформації про стан соціально-економічних процесів в Україні; інформаційно-аналітичну систему Верховної Ради України. Йшлося про інформатизацію Збройних Сил України, соціальної сфери (охорона здоров'я, соціальний захист), екології та природокористування. Особливе значення надавалось інформатизації в освіті, адже у такий спосіб відбудуватиметься

формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації. Інформатизація наукової діяльності передбачала заходи, спрямовані на підвищення ефективності наукових досліджень, створення потужної системи науково-технічної інформації та її використання на різних етапах наукової діяльності, входження до світової інформаційної мережі.

На час прийняття Закону «Про національну програму інформатизації» визнавалось, що загальна ситуація в Україні у галузі інформатизації не може бути визнана задовільною. На середину 1990-х рр. рівень інформатизації українського суспільства порівняно з розвинутими країнами Заходу становив лише 2-2,5%. Загальна криза та технологічне відставання поставили у скрутне становище галузі, які займалися створенням і використанням засобів інформатизації. Україна з виробника сучасних машин перетворилася на споживача застарілих іноземних моделей засобів обчислювальної техніки. Падіння виробництва мікроелектроніки у 1992-1996 рр. становило 90% від рівня 1991 р. Виробництво вітчизняних засобів обчислювальної техніки та запасних частин до них на кінець 1996 р. складало 36% від рівня 1995 р. Мало місце технічне відставання телекомунікаційних систем, мереж передачі даних, які відзначалися недостатньою пропускну здатністю і надійністю зв'язку, низькою якістю та незначним обсягом послуг. В Україні існувала розвинута мережа аналогових ліній передачі, які вичерпали свої технічні можливості. У 1996 р. у державі була введена в експлуатацію цифрова мережа з інтегрованими послугами (мережа ISDN). Близько 60% міністерств на той час потребували доступу до міжнародної інформаційної мережі INTERNET; лише 27% міністерств та відомств мали вихід до цієї мережі, до того ж обмежений. Найбільш поширеним операційним середовищем для комп'ютерів залишались старі версії MSDOS та Windows 3.x. Збільшення кількості споживачів, які застосовували сучасні операційні системи Windows 95 та Windows NT, що давали змогу працювати в комп'ютерних мережах, йшло дуже повільно і становило 10-15% [4].

Усе це зумовлювалося, зокрема, повільним освоєнням перспективних інформаційних технологій. На 1997 р. міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) було розроблено та прийнято більше 1400 міжнародних стандартів з ІТ, стільки ж розроблялося. А в Україні за період з 1992 по 1997 рр. було розроблено та впроваджено лише близько 100 державних стандартів з ІТ, переважно термінологічних.

Здійснення процесу інформатизації в період становлення України як незалежної держави в умовах кризового стану економіки і обмеженості ресурсів виявлялось можливим лише шляхом визначення пріоритетних сфер та напрямів з концентрацією на них фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. Програма інформатизації пріоритети надавала інформаційній підтримці заходів виходу України з економічної кризи, формуванню ринкових відносин, створенню сучасної інформаційної інфраструктури, інформатизації соціальної сфери, фінансової та грошової системи, стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони. Тобто основна увага зосереджувалась на соціально-економічній сфері. Прикро, але інформатизація культурної сфери у пріоритетні напрями не входила.

Проте інформатизація сфери культури у 90-ті рр. ХХ ст. розгорталась. Робота по створенню інформаційно-пошукових систем почалась ще з 1989 р., коли

Міністерством культури УРСР було видано наказ «Про створення автоматизованої інформаційної системи «Пам'ятник» та постанову «Про організацію робіт по створенню інформаційно-бібліотечної системи бібліотек Міністерства культури УРСР». Практична діяльність із інформатизації культурної сфери розпочалась у 1990 р. Базовими центрами галузі впровадження першочергових зразкових інформаційних систем було визначено Державний історичний музей, Державну республіканську бібліотеку імені КППС (з 1994 р. – Національна парламентська бібліотека України) та апарат Міністерства культури УРСР [5, арк.28-29].

Започатковувалась розробка та впровадження сучасних інформаційних технологій у музейній та бібліотечній справі, у певних сферах управління галуззю. Зокрема, розпочалось створення автоматизованих систем обробки інформації та обліку пам'ятників історії культури (АІС «Пам'ятник»), автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи (АІБС) та автоматизованої системи обробки інформації з питань діяльності підприємств, організацій, установ і закладів (АСОІ). Перший рік (1990) інформатизації окремих напрямків культурної галузі продемонстрував проблему – відсутність відповідних знань та навиків у працівників, тому до роботи з розробки АСОІ були залучені фахівці Інституту проблем реєстрації інформації АН УРСР, що й забезпечило виконання поставлених завдань.

Потреба у подальшому впровадженні інформаційних технологій у сферу культури як актуальний виклик часу змусив державу збільшити фінансування: якщо бюджетні асигнування 1990 р. становили 420 тис. крб., то у 1991 р. – 1.520 тис. крб. (хоча зрозуміло, що в умовах наростання інфляційних процесів (рівень інфляції у 1991 р. склав 2-3% щомісяця) ця сума була не такою вже й значною) [6, арк. 30].

Інформатизація у сфері культури, відповідно до Програми, включала такі головні завдання: збереження інформації про пам'ятки матеріальної та духовної культури; формування цифрових архівних документів; забезпечення швидкого доступу до вітчизняних і світових досягнень культури; створення комп'ютерних інформаційних систем для поширення культурних еталонів, стандартів і досягнень вітчизняної культури, насамперед шляхом створення електронних копій творів та архівів видатних діячів національної культури; представлення їх у системах глобальних комп'ютерних комунікацій. Інформатизація у сфері культури була покликана забезпечити ефективне використання здобутків культури у сфері освіти та виховання, надати змогу у будь-якій місцевості України отримувати не лише потрібну інформацію, а й відповідні знання з історії та культури України, культури інших народів через автоматизовані бібліотеки тощо.

За даними Українського центру культурних досліджень, серед досягнень інформатизації сфери культури можна визначити: підключення закладів культури до мережі Інтернет, створення веб-сторінок і порталів; Інтернет став полем культурної ініціативи громадян, які почали створювати сайти, присвячені музиці, образотворчому мистецтву, художній літературі та ін. Разом з тим значна частина закладів культури залишалася не лише поза інтернет-мережею, а й навіть не була забезпечена комп'ютерами. Фахівці вказують на необхідність розв'язання завдань, що є першочерговими: неухильне виконання затверджених програм інформатизації, подальший розвиток системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу, створення інтернет-версій державних культурологічних часописів, створення

культурно-просвітницького інтернет-порталу «Історико-культурна спадщина України», міжнародне співробітництво з організаціями, що працюють у площині інформатизації сфери культури [7].

Отже, розроблення та впровадження системи заходів інформатизації у сфері культури 1990-х рр. було відповіддю на виклик часу. Інформатизація є ефективним засобом презентації та поширення української культури у вітчизняному й світовому інформаційному просторі, тому удосконалення напрацювань у цьому напрямі є й надалі вкрай необхідним та актуальним.

Література

1. Цимбалюк В.С., Гавриловський В.Д., Гриценко В.В. Основи інформаційного права України [Електронний ресурс] / В.С.Цимбалюк, В.Д.Гавриловський, В.В.Гриценко та ін. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/1983/27/>
2. Про Національну програму інформатизації: закон України від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР // Офіційний Вісник України. – 1998. – №10. – 26 березня. – С. 5–14.
3. Там само.
4. Закон України Про Концепцію Національної програми інформатизації [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 27-28, ст.182. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>
5. Центральний державний архів вищих органів влади України (ЦДАВО України), ф. 5116, оп. 19, спр. 3142, арк. 28-29.
6. ЦДАВО України, ф. 5116, оп. 19, спр. 3142, арк. 30.
7. Інформатизація галузі [Електронний ресурс] // Український центр культурних досліджень. – Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/parlament_1_7.php